

سۇئال

بىر كىشى ساقايدىغان كېسەللىكنىڭ ئاخىرقى باسقۇچىدا بولسا، ئىلاج پايدا قىلمىسا، ئازراق ئۈمىت بىلەن بولسىمۇ ئىلاجنى قوبۇل قىلامدۇ؟. ئىلاج ئۇ كىشىگە ئەكس تەسىر بېرىدىغان بولۇپ، كېسەللىكى ئېغىر تۇرۇپ داۋالنىشقا ئۇنىمىسا قانداق بولىدۇ؟. ئومۇمى تەرەپتىن مۇسۇلمانغا داۋالنىش ۋاجىپ بولامدۇ ياكى يۇقىرىقىدەك ئەھۋال ئاستىدا ئۇ كىشى ئۈچۈن ئىختىيارلىق بولامدۇ؟. بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلى جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن. ئومۇمى تەرەپتىن داۋالنىش يوللۇق، بۇ توغرىدا ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بايان قىلىنغان ھەدىستە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ھەقىقەتەن ئاللاھ بىر كېسەللىكنى پەيدا قىلسا، ئۇنىڭ ئىلاجىنىمۇ بىرگە چۈشۈرىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن داۋالنىشقا، ھارام بىلەن داۋالانماڭلار». [ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى 3376-ھەدىس].

ئۇ سامە بىن شەرىكنىڭ ھەدىسىدە مۇنداق دەيدۇ: بىر سەھرالىق كىشى: ئى ئاللاھنىڭ رەسۇلى! داۋالنىمىزمۇ؟ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «داۋالنىشقا، ھەقىقەتەن ئاللاھ بىر كېسەللىكنى پەيدا قىلسا، ئۇنىڭ ئىلاجىنىمۇ بىرگە چۈشۈرىدۇ، پەقەت بىر كېسەلنىڭ داۋاسى يوق»، دېگەندە، ساھابىلاردىن: ئى ئاللاھنىڭ رەسۇلى! ئۇ قايسى كېسەل؟ دەپ سورىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ياشانغانلىق» دېدى. [تىرمىزى رىۋايىتى 4-توم 383-بەت، 1961-ھەدىس. بۇ ھەدىس ھەسەن، سەھىھ دېدى. بۇ ھەدىس "سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمى ناملىق ئەسەردە 2930-نومۇرلۇق ھەدىستە كەلتۈرۈلگەن].

ھەنەپى ۋە مالىكى قاتارلىق كۆپچىلىك ئۆلىمالار داۋالنىشنى دۇرۇس دەپ قارىدى، شاپىئى ئالىملىرى، قازى ئەبۇ يەئلە، ئىبنى ئەقىيل، ھەنەبەلى مەزھىبىدىن ئىبنى جەۋزى قاتارلىق ئالىملار داۋالنىش مۇستەھەپ دەپ قارىدى، بۇنىڭ دەلىلى «ھەقىقەتەن ئاللاھ بىر كېسەللىكنى پەيدا قىلسا، ئۇنىڭ ئىلاجىنىمۇ بىرگە چۈشۈرىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن داۋالنىشقا، ھارام بىلەن داۋالانماڭلار» دېگەن ھەدىسىدۇر. بۇنىڭدىن باشقىمۇ داۋالنىشقا بۇيرىغان ھەدىسلەر بار.

ئۇلار مۇنداق دەيدۇ: «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھىجامەت قىلدۇرغانلىقى ۋە داۋالانغانلىقى داۋالنىشنىڭ يوللۇق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ»، شاپىئى ئالىملىرىنىڭ مۇستەھەپ دېگەن سۆزىنىڭ ئورنى بولسا، كەسكىن ئىپادە بىلدۈرمەسلىكتۇر،

ئەگەر كەسكىن ئىپادە بىلدۈرسە، جاراھەتنى تاڭغانغا ئوخشاش، ئۇ ۋاقىتتا داۋالنىش ۋاجىپ بولىدۇ. (بۇ ھازىرقى دەۋرىدىكى بەزى ھالەتلەردە قان يۆتكەنگە ئوخشايدۇ). ئىبنى ئابدىننىڭ: "ھاشىيە" 5-توم 215-بەت، ھىدايە، پەتھۇل قەدىرنىڭ تولۇقلىمىسى 8-توم 134-بەت، پەۋاكىھۇن دەۋانى 2-توم 359-بەت، رەۋزاتۇت تالىبىن 2-توم 96-بەت، كەششاپۇل قىنا 2-توم 76-بەت، ئىنساپ 2-توم 463-بەت، ئەدابۇش شەرىئە 2-توم 359-بەت، ھاشىيەتۇل جەمەل 2-توم 134-بەت.

ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: «داۋالنىشقا بۇيرۇلغان ھەدىسلەر سەھىھ ھەدىس، بۇ تەۋەككۈلغا زىت كەلمەيدۇ، شۇنداقلا ئاچلىق، ئۇسسۇزلۇق، ئېسىق ۋە سوغۇق قاتارلىق نەرسىلەرنى ئۆزىنىڭ ئەكسى بىلەن يوق قىلىش زىت بولمىغاندەك، بەلكى تەۋەبىنىڭ ھەقىقىتى پەقەت ئاللاھ بېكىتىپ بەرگەن سەۋەبى شەرىئەتتە ۋە تەقدىردە يولغا قويۇلغان تەقەززاسى بويۇنچە بىۋاسىتە تۇتۇشتۇر، ئەگەر بۇنى يوق قىلىۋېتىش تەۋەككۈلنى تەنقىت قىلىشتۇر. شۇنداقلا بۇ ئاللاھنىڭ بۇيرۇقى ۋە ھېكمىتىنىمۇ تەنقىت قىلىشتۇر. سەۋەبى يوق قىلىۋېتىش گۇمان جەھەتتىن سەۋەبى قۇيۇش تەۋەككۈلدىن كۈچلۈك بولىدۇ دېگەن قاراشنى ئاجىزلاشتۇرىدۇ، ئەگەر سەۋەبى ئاجىزلىقتىن تەرك قىلسا بۇ ئىنسان دىن ۋە دۇنيالىق ئىشىدا ئۆزىگە پايدىلىق بولغان نەرسىگە ئېرىشىشتە ۋە دىن ۋە دۇنيالىقتا ئۆزىگە زىيانلىق بولغان نەرسىنى يوق قىلىشتا دىننىڭ ئاللاھقا تايىنىشىنىڭ ھەقىقىتى بولىدۇ، ئەگەر ئۇنداق قىلمىسا ئۇ كىشى شەرىئەتنى ۋە ھېكمەتنى بىكار قىلغان بولىدۇ. ئىنسان ئۆزىنىڭ ئاجىزلىقىنى تەۋەككۈل ۋە تەۋەككۈلنى ئاجىزلىق قىلماسلىقى كېرەك» [زادىل مىئاد 4-توم 15-بەت. پىقھى توپلاملىرى 11-توم 116-بەت].

يۇقىرىدا زىكىر قىلىنغان سوئالنىڭ جاۋابىنىڭ خۇلاسسىدە، ئالىملارنىڭ قارىشىدا داۋالنىش ۋاجىپ ئەمەس، لېكىن داۋالنىش بىلەن كەسكىن بىر پايدا بولغاندا ۋاجىپ بولىدۇ، سوئالدا زىكىر قىلىنغان ھالەتتە داۋالنىش بولسا، كەسكىن بىر پايدىنى بېكىتمەيدۇ، كېسەل ئىلاجىدىن ئەزىيەتكە ئۇچرايدۇ، ئۇ كىشىنىڭ داۋالنىشىنى تەرك قىلىشىدا گۇناھ بولمايدۇ، كېسەل ئاللاھقا تەۋەككۈل قىلىش، ئاللاھقا يالۋۇرۇشنى ئۇنۇتماسلىقى كېرەك، ئاسماننىڭ ئىشىكلىرى دۇئا ئۈچۈن ئوچۇقتۇر، ئۇ كىشى قۇرئان كەرىم بىلەن رۇقىيە ئوقۇشى لازىم، ئۆزىگە پاتىھە سۈرىسى، پەلەق، ناس سۇرىلىرىنى ئوقۇپ سۈپلىشى كېرەك. تىلاۋەتتە ئەجىر-ساۋاب بولۇش بىلەن بىرگە ئۇ كىشىگە جىسمانى ۋە روھى تەرەپتىن مەنپەئەت بار، بىر ئاللاھدىن باشقا شىپالىق ئاتا قىلغۇچى يوقتۇر.